

Zwartwerk in het uitgebreide Europa

Auteur(s):

P. Renooy, O. van der Wusten Gritsai en R. Meijer

*De auteurs zijn werkzaam bij Regioplan Beleidsonderzoek. Van der Wusten Gritsai is ook verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, afdeling Geografie van de faculteit Maatschappij en Gedragwetenschappen. renooy@regioplan.nl***Verschenen in:**

ESB, 90e jaargang, nr. 4451, pagina 39, 28 januari 2005

Rubriek:

Europa

Trefwoord(en):

Met de uitbreiding van de Europese Unie is ook de Europese informele economie gegroeid. Een aanzienlijk deel van de economie van de nieuwe lidstaten speelt zich af buiten het zicht van belastingen of nationale rekenmeesters. Dit betekent een verlies aan belastinginkomsten, het ondergraaft concurrentieverhoudingen binnen de eu en sociale cohesie en het staat op gespannen voet met de Lissabon-doelstelling om te komen tot volledige werkgelegenheid in 2010.

Zwartwerk is "productieve arbeid die op zich legaal is, maar die niet wordt gemeld bij de daarvoor bestemde autoriteiten" (oecd, 2002).¹ Schattingen voor de eu-15 komen zelden boven de 5 procent van het bnp, met uitzondering van de landen rond de Middellandse Zee (Pedersen, 1998; 2003).

In de nieuwe lidstaten is het afgelopen decennium in het kader van de toetreding veel energie gestopt in het op orde krijgen van de Nationale Rekeningen. Eurostat, met name het Europese Statistisch Agentschap, heeft de statistische bureaus in de nieuwe lidstaten begeleid bij het verbeteren van de nationale rekeningen. Ook grote delen van het zwarte circuit moesten hierbij in de rekeningen worden opgenomen. Door deze zogenaamde exhaustiveness-exercities zijn in bijna alle nieuwe lidstaten recente schattingen van het zwarte circuit beschikbaar. Tabel 1 inventariseert de uitkomsten van deze schattingen. [tabel 1](#)

Tabel 1. Omvang en ontwikkeling van zwart werk in de nieuwe landen van de eu, als percentage van het bnp

Land	Omvang (% bnp)	jaar van meting	dynamiek	methode van meting
Estland	8-9	2001	afnemend	labour input
Tsjechië	9-10	1998	afnemend	labour input
Slowakije	13-15	2000	stabiel	labour input
Polen	14	2003	afnemend	directe methoden
Litouwen	15-19	2003	afnemend	labour input en experts interviews
Slovenië	17	2003	afnemend	niet gecontroleerd overheidscijfer
Hongarije	18	1998	afnemend	bedrijfsonderzoek, expert interviews
Letland	18	2000	afnemend	labour input
Roemenië	21	2000	groei	labour input
Bulgarije	30	2003	groei	labour input

Roemenië en Bulgarije zijn als kandidaat-lidstaten meegenomen in de analyse. Voor Cyprus en Malta waren geen betrouwbare gegevens voorhanden.

Veel van het zwartwerk in de nieuwe lidstaten is te vinden in sectoren die ook in West-Europa zwartwerk kennen: de agrarische sector, de bouw, de horeca, persoonlijke dienstverlening en de detailhandel.

Zwartwerk heeft in een aantal sectoren een bufferfunctie. Direct na de introductie van een vrije markt, zijn in veel Oost-Europese landen veel kleine bedrijfjes, winkeltjes en dergelijke ontstaan. Soms waren die initiatieven verbonden met de kleinschalige landbouw en werden in kraampjes en langs de weg agrarische producten aangeboden. Ook andere kleine bedrijfjes, bijvoorbeeld in de bouwsector, kwamen op. Niet zelden fungeerden (en fungeren) zij als onderaannemer voor grotere bedrijven, zo een flexibele buffer vormend voor deze ondernemingen in een markt die nog volop in ontwikkeling is.

Opvallend is ook het (voort)bestaan van een uitgebreide kleinschalige landbouw, die veelal gericht is op zelfvoorziening in plaats van op productie voor de markt. In verschillende landen is deze vorm van landbouw scherp toegenomen toen de werkloosheid opliep als gevolg

van het sluiten van de staatsindustrieën. Letland bijvoorbeeld telt rond de zestigduizend van dit soort boerenbedrijfjes. De kleinschalige landbouw vormt dan de buffer waarmee de werklozen kunnen overleven. n

Piet Renooy, Olga van der Wusten Gritsai en Remco Meijer

Literatuur

oecd (2002) *Handbook for measurement of the non observed economy*. Parijs.

Pedersen, S. (1998) *The shadow economy in Western Europe. Measurements and results for selected countries*. The Rockwool Foundation Research Unit, Study 5, Copenhagen.

Pedersen, S. (2003) *The Shadow Economy in Germany, Great Britain and Scandinavia. A measurement based on questionnaire surveys*. Rockwool Foundation Research Unit, Copenhagen.

Renooy, P., S. Ivarsson, O. van der Wusten-Gritsai & R. Meijer (2004) *Undeclared work in an enlarged union. An analysis of undeclared work: an in-depth study of specific items*. European Commission, DG Employment and Social Affairs, Brussel (zie ook <http://europa.eu.int>).

Smekens, M. & M. Verbruggen (2004) De illegale economie. esb, 17 september 2004, 446 - 450.

1 In tegenstelling dus tot de illegale economie zoals besproken door Smekens & Verbruggen (2004).